

Data przesłania artykułu: 30 III 2016 r.

Data przyjęcia artykułu do druku: 25 X 2016 r.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/AKZ.2016.007>

MARTA RÓŻYŃSKA

(Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)

DOKUMENTACJA ELEKTRONICZNA W SPUŚCIZNACH ARCHIWALNYCH NA PRZYKŁADZIE SPUŚCIZNY STANISŁAWA GORGOLEWSKIEGO

Słowa kluczowe

spuścizny archiwalne; Stanisław Gorgolewski; dokumenty elektroniczne; dokumentacja elektroniczna

Keywords

private papers; Stanisław Gorgolewski; electronic documents; electronic records

Streszczenie

Przeprowadzone badanie ukazało problemy związane z dokumentami elektronicznymi już w momencie przyjmowania, następnie opracowywania, przechowywania i udo-

Marta Różyńska, licencjat archiwistyki i zarządzania dokumentacją w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Obecnie studentka II r. studiów magisterskich w UMK. Jej zainteresowania naukowe obejmują problematykę dokumentacji elektronicznej w spuściznach, narastanie spuścizn z dokumentacją elektroniczną, analizę egodokumentalną w spuściznach oraz teorię i metodykę archiwalną w odniesieniu do archiwów prywatnych. Pasjonuje się muzyką, czytaniem książek (kryminały), joggingiem, mitologią polską i słowiańską. Tematem pracy licencjackiej napisanej pod kierunkiem dr hab. Waldemara Chorążyczewskiego, prof. UMK, była „Dokumentacja elektroniczna

w zarchiwizowanych spuściznach na przykładzie Stanisława Gorgolewskiego”. E-mail: marroz19@poczta.fm.

stępniania w archiwum. Dokumentacja elektroniczna, jak się okazało, niestety zazwyczaj traktowana jest jedynie jako dodatek do wersji papierowej. W pracy wykorzystano metodę analizy dokumentu (w tym dokumentu elektronicznego), jak również ankietę – kwestionariusz pytań. Badaniu poddana została zawierająca dokumentację elektroniczną spuścizna prof. Stanisława Gorgolewskiego.

W XXI w. technologie informatyczne odgrywają bardzo istotną rolę w życiu człowieka. Towarzyszą one obecnie prawie w każdej dziedzinie ludzkiej działalności. Dokumentacja elektroniczna znacznie ułatwiła życie ludzkie, a komunikacja międzyludzka dzięki niej stała się o wiele łatwiejsza i przyjemniejsza. Jednak występuje związanych z nią mnóstwo problemów i obaw. Dlatego przed instytucjami stoi wielkie wyzwań dotyczących przygotowania się do przejmowania, opracowania, przechowania i udostępniania materiałów archiwalnych w wersji cyfrowej¹.

Należy zauważyć, że współcześnie ludność podzielona jest na dwie grupy: na tych którzy urodzili się i wykształcili przed pojawieniem komputerów i nowoczesnych technologii oraz na tych którzy dorastali wraz z rozwojem technologii informatycznych i obecnie nie wyobrażają sobie funkcjonowania bez niej². Przypuszczać można, że dokument elektroniczny jest współcześnie swobodnym tematem tabu. Stwarza on obecnie pewne problemy, ponieważ do tej pory trafiały do archiwów spuścizny, które nie zawierały żadnej dokumentacji w wersji elektronicznej, a twórcy podczas swojej działalności nie mieli styczności z komputerem i technologią informatyczną. Również osoby zajmujące się nadzorem i opracowaniem materiałów archiwalnych w archiwach, przeważnie należą do grupy sprzed pojawienia się komputera. Wszystko to wpływa na to, że dokument elektroniczny uważany jest za mniej wartościowy niż papier i wciąż spychany jest na dalszy plan. Być może zmiana tej sytuacji nastąpi w sposób naturalny wynikający z zmian pokoleniowych. Poza tym występuje też kwestia oczekiwania na rozwiązania, które przyjdą ze strony władz

---

¹ W. Woźniak, *Dokumentacja elektroniczna jako część spuścizny – podstawowe problemy*, [w:] *Archiwa, biblioteki, muzea wobec nowych wyzwań w dobie digitalizacji. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Archiwum Nauki PAN i PAU oraz Komisję Historii Nauki PAU 3 grudnia 2010 roku, Kraków*, red. T. Filip, Kraków 2011, s. 11.

² H. Wajs, *Problemy archiwalne z dokumentami elektronicznymi na przykładzie doświadczeń Austrii, Ameryki Północnej i Europy*, [w:] *Archiwa polskie wobec wyzwań XXI wieku. Pamiętnik III Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich, Toruń 2–4 września 1997 r.*, t. 1, pod red. D. Nałęcz, Radom 1997, s. 203.

archiwalnych (w przypadku archiwów państwowych), gdyż wraz z upływem czasu wytyczne do opracowania spuścizn archiwalnych oraz literatura przedmiotu przestały być aktualne. Dlatego należałoby poświęcić uwagę w środowisku naukowym na występujące problemy. Może dobrym pomysłem byłoby zaktualizowanie wytycznych do opracowania spuścizn? Opracowanie dokumentacji elektronicznej w spuściznie powinno przecież opierać się na wzorcu wypracowanym dla tradycyjnych materiałów tego rodzaju.

Ze względów na zaistniałe problemy postanowiono przeprowadzić badania, które miały ukazać, w jaki sposób instytucje radzą sobie w tej chwili z archiwizacją dokumentacji elektronicznej w spuściznach.

W tym celu stworzono następujący kwestionariusz pytań odnoszący się do przejmowania dokumentów elektronicznych, opracowywania, przechowywania i udostępniania:

1. Czy w spuściznach archiwalnych, które Państwo przejmujecie, znajdują się dokumenty elektroniczne?
2. Jakiego rodzaju spraw dotyczą?
3. W jakich formatach przechowywana jest dokumentacja elektroniczna w spuściznie?
4. W jaki sposób jest przechowywana dokumentacja elektroniczna w spuściznie?
5. W jakiej formie dokumentacja elektroniczna w spuściznie trafiła do archiwum?
6. W jaki sposób archiwum przechowuje dokumentację elektroniczną w spuściznie?
7. Czy dokumentacja elektroniczna w spuściznie jest poddawana selekcji? W jaki sposób? Jakie kryteria?
8. Jak wyszukuje się dokumentację elektroniczną, która znajduje się w spuściznie?
9. Czy archiwa zabezpieczają dokumentację elektroniczną w spuściznie?
10. Jak chronione są teksty (elektroniczne) przed jakąkolwiek zmianą?
11. Czy archiwum poddaje materiały procesowi digitalizacji?
12. Jaka jest wielkość dokumentów elektronicznych w spuściznie?
13. Jaki stosunek mają archiwa do dokumentu elektronicznego a papierowego?

Wstępne badanie przeprowadzono w instytucjach w Toruniu i w Bydgoszczy.

W Toruniu badaniami objęto:

- Archiwum Państwowe w Toruniu,
- Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu,
- Archiwum Wojskowe w Toruniu,
- Bibliotekę Uniwersytecką w Toruniu,
- Archiwum Emigracji (w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu).
- Fundację Generał Elżbiety Zawadzkiej. Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej i Wojennej Służby Polek,
- Muzeum Tonego Halika w Toruniu,
- Wyższą Szkołę Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu,
- Wyższą Szkołę Bankową w Toruniu.

W Bydgoszczy natomiast skupiono się na:

- Archiwum Państwowym w Bydgoszczy,
- Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bydgoszczy (zbiór księgozbiorów Biblioteka Bernardynów),
- Galerii Sportu Bydgoskiego,
- Muzeum Dyplomacji i Uchodźstwa Polskiego w Bydgoszczy,
- Muzeum Kanału Bydgoskiego,
- Muzeum Okręgowym w Bydgoszczy,
- Muzeum Wolności i Solidarności w Bydgoszczy,
- Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

Badania na tej grupie instytucji wykazały, że tylko Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (AUMK) posiada w swoim zasobie archiwalnym, dwie spuścizny z dokumentem elektronicznym.

Następnie przeprowadzono badanie przy użyciu tego samego kwestionariusza pytań w archiwach należących do wojskowej sieci archiwalnej oraz w instytucjach podległych Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych, m.in. w archiwach państwowych³.

Do wojskowej sieci archiwalnej należą:

- Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie,
- Archiwum Marynarki Wojennej w Gdyni,
- Archiwum Sił Powietrznych w Nowym Dworze Mazowieckim,
- Archiwum Wojskowe w Oleśnicy.

---

³ W zestawieniach nie zostały ujęte archiwa toruńskie.

Archiwa państwowe podlegające NDAP to:

- AP w Białymstoku,
- AP w Częstochowie,
- AP w Elblągu z siedzibą w Malborku,
- AP w Gdańsku,
- AP w Gorzowie Wielkopolskim,
- AP w Kaliszu,
- AP w Katowicach,
- AP w Kielcach,
- AP w Koszalinie,
- AP w Krakowie,
- AP w Lesznie,
- AP w Lublinie,
- AP w Łodzi,
- AP w Olsztynie,
- AP w Opolu,
- AP w Piotrkowie Trybunalskim,
- AP w Płocku,
- AP w Poznaniu,
- AP w Przemyśle,
- AP w Radomiu,
- AP w Rzeszowie,
- AP w Siedlcach,
- AP w Suwałkach,
- AP w Szczecinie,
- AP w Warszawie,
- AP we Wrocławiu,
- AP w Zamościu.

Inne wybrane archiwa i instytucje przechowujące państwowy zasób archiwalny:

- Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie,
- Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie,
- Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie.

Na podstawie odpowiedzi na pytania postawione w kwestionariuszu można stwierdzić, że większość instytucji, archiwów jest otwarta na użytkowników oraz osoby zainteresowane zasobem archiwalnym. Chętnie służą pomocą oraz udzielają odpowiedzi na zadane pytania, jednak wciąż pozostaje pewna

grupa instytucji, która nie udziela informacji. Z 55 przebadanych instytucji, 16 w ogóle nie odpowiedziało na ankietę. Pozytywną odpowiedź udzieliło tylko AUMK. Dlaczego tylko jedna instytucja odpowiedziała, że posiada w swoim zasobie dokumentację w wersji elektronicznej? Zapewne jest to spowodowane tym, że jak dotąd spuścizny zostały przejęte wyłącznie w wersji papierowej. Być może twórcy świadomie nie zdecydowali się przekazać dokumentacji elektronicznej lub w czasie swojej działalności nie używali komputera, gdyż go jeszcze nie było lub nie był rozpowszechniony tak jak obecnie.

Na podstawie badań można stwierdzić, że dokumentacja elektroniczna w spuściznach występuje bardzo rzadko. Jest co najwyżej uzupełnieniem bądź kopią dla wersji tradycyjnej i występuje najczęściej na płytach CD lub pendrive.

Dokumentacja elektroniczna, która znajduje się w spuściznach przechowywanych przez AUMK, występuje w postaci pojedynczych egzemplarzy nośników, zwykle jest to jedna płyta CD bądź jeden pendrive. Jednak są dwie spuścizny, w których dokument elektroniczny występuje w większej liczbie. Są to spuścizny astronomów: prof. Stanisława Gorgolewskiego⁴ i prof. Andrzeja Woszczyka⁵.

Spuściznę Gorgolewskiego wybrano dlatego, że dokumentacja elektroniczna jest urozmaicona. Natomiast dokumenty elektroniczne w spuściznie Woszczyka obejmują tylko kopie cyfrowe artykułów i listów (e-maile) bądź ich wydruki.

Dokumenty elektroniczne w spuściznie Gorgolewskiego znajdują się w teczce zatytułowanej „Zbiór płyt CD”. Stanowi ją zbiór 14 płyt i trzy pendrive’y. Przeważają skanowane artykuły dotyczące radioastronomii oraz zainteresowań: jogi, parapsychologii, oraz zdjęcia. Płyty umieszczone są w plastikowych bądź papierowych pudełkach ochronnych.

---

⁴ Urodził się 19 X 1926 r., zmarł 3 IV 2011 r. w Toruniu. Był fizykiem i astronomem specjalizującym się w radioastronomii. Zainicjował budowę 32-metrowego radioteleskopu w Centrum Astronomicznym UMK w Piwnicach. Zainteresowaniami naukowo-badawczymi Gorgolewskiego były: radiowe badania aktywności słonecznej na niskich częstotliwościach, badaniach korony Słońca, wpływ pól elektrycznych na wzrost i kształt roślin. Por. J. Usowicz, *Stanisław Gorgolewski (1926–2011)*, <http://www.urania.edu.pl/in-memoriam/stanislaw-gorgolewski-1926-2011.html> (dostęp: 1 VI 2015 r.).

⁵ Urodził się 2 III 1935 r., zmarł 17 VII 2011 r. Specjalizował się w astrofizyce małych ciał Układu Słonecznego (głównie spektroskopii komet i planet). Zbudował dwa czynne do dziś teleskopy: 90-cm Schmidta-Cassegraina i 60-cm Cassegrain fotometryczny. Por. J. Smak, *Andrzej Woszczyk 1935–2011*, <http://www.urania.edu.pl/in-memoriam/andrzej-woszczyk-1935-2011.html> (dostęp: 1 VI 2015 r.).

Na podstawie inwentarza wiadomo, że materiały spuścizny zostały przejęte w rozsypie, bez nadanego układu, a dokumentacja elektroniczna została przekazana na nośnikach informatycznych. Ich zawartość nie została jeszcze uporządkowana, jednak dzięki uprzejmości pracowników archiwum pozwolono na zbadanie na ich podstawie problematyki dokumentu elektronicznego w spuściznach.

Z całego zbioru płyt poddano analizie tylko sześć płyt, mianowicie: pierwszą, drugą, siódmą, dziesiątą, trzynastą oraz czternastą. Płyty te wybrano celowo, ponieważ posiadały zróżnicowane materiały.

Płyta pierwsza opatrzona tytułem „Fotografie różne, wycinki prasowe [skany] 2004–2009”, zawiera 2,17 GB danych, 53 foldery i podfoldery, 2268 plików. Podzielona jest na trzy główne foldery: „pen 1” (1,01 GB, 11 folderów, 1030 plików), „pen 2” (37,3 MB, 5 folderów, 232 plików), „pen 3” (827 MB, 566 plików), oraz zawiera folder zatytułowany „Stanisław Gorgolewski”, który dzieli się na 17 podfolderów. Na płycie znajdują się skany artykułów, kopie cyfrowe książek, rozdziałów z książek dotyczących astronomii; zdjęcia Centrum Astronomicznego w Piwnicach, roślinności, pism z PKO; odwzorowania cyfrowe artykułów z czasopism i gazet takich jak „Newsweek”, „Polityka”, „Gazeta Wyborcza”, „Angora”, które dotyczą astronomii, historii, zdrowia, kultury, polityki, edukacji, bieżących wydarzeń w kraju i świecie: materiały dotyczące konferencji; skany pocztówek świątecznych, faktury VAT, telegramu. Pliki są w formacie .jpg, .tiff, .dat, .db, .tmp

Druga płyta CD jest zatytułowana „Skany artykułów, NT. ASTRONOMII (2004)”. Ma rozmiar 22,8MB, 1 folder, 78 plików. Pliki obejmują kopie cyfrową książek, artykułów, rozdziałów, gazet dotyczących Martina Ryla (brytyjskiego astronoma, u którego Gorgolewski się uczył), skany artykułów dotyczących astronomii, gazet o komputeryzacji i rozwoju technologii. Pliki są w formacie .db, .jpg

Siódma Płyta CD nosi tytuł „Skany artykułów popularnonaukowych, fotografie (2008)”, ma rozmiar 662 MB, 5 folderów, 642 pliki. Na płycie znajdują się cztery główne foldery: „2008 styczeń” (58,7 MB, 1 folder, 109 plików), „2008 luty” (99,2MB, 132 plików), „2008 marzec” (248 MB, 216 plików), „2008 kwiecień” (255 MB, 185 plików). Pliki to skany instrukcji obsługi ekranu dotykowego mp4, artykułów o elektrotropizmie roślin, astronomii, historii, zdrowej żywności, bieżących wydarzeniach w Polsce. Są tam odwzorowania cyfrowe opakowań i ulotek po lekach, zdjęcia zakrętek po sokach, kopie cyfrowe znaczków pocztowych, spisów treści z książek naukowych, zdjęcia

radioteleskopów, Centrum Astronomicznego w Piwnicach, skany pism dotyczących waloryzacji emerytury z ZUS, kopie cyfrowe materiałów dotyczących XVIII Ogólnopolskiego Kongresu Medycyny Naturalnej i Profilaktyki Zdrowia. Pliki są w formacie .jpg, .tiff, .dat

Dziesiąta płyta CD zatytułowana „Materiały dotyczące jogi i parapsychologii (skany)” ma rozmiar 248 MB, 41 plików. Pliki są kopiami cyfrowymi tekstów o medycynie prewencyjnej, jodze, historii jogi, zdrowiu oraz artykułów z „Newsweeka”. Pliki są w formacie .doc, .jpeg, .tiff

Trzynasta płyta CD ma tytuł „Fotografie z Piwnic, skany artykułów”, ma rozmiar 644 MB, 5 folderów, 463 plików. W tej płycie występują trzy główne foldery: „1” (492 MB, 2 foldery, 406 plików), „2” (134 MB, 27 plików), „3” (1,59 MB, 4 pliki). Pliki to odwzorowania cyfrowe książek do nauki języka angielskiego, publikacji Martina Ryla, prac Gorgolewskiego przygotowanych na sympozjum VLBI, zdjęcia Piwnic, skany książki dotyczące ćwiczeń jogi. Pliki są w formacie .dat, .tiff, .jpg

Czternasta płyta CD, oznaczona tytułem: „Piwnice S. Soberski”, ma rozmiar 4, 14 GB, 342 foldery, 9 961 plików. Płyta zawiera folder „SGO”, który dzieli się na 11 folderów: „KFNRD” (2,68 GB, 65 folderów, 3648 plików), „konferencje – foto” (161 MB, 217 plików), „koresp. z Klausem K” (16 KB, 1 plik), „loterie” (544 KB, 2 pliki), „naukowe” (25,4 MB, 68 plików), „Old PC HDD backu (E)” (476 MB, 5091 plików), „skany czasopism i gazet” (846 MB, 14 folderów, 715 plików), „twórczość” (2,59 MB, 5 plików), „wilkinson – spr” (624 KB, 6 plików), „zainteresowania ciekawostki” (314 MB, 1 folder, 336 plików), „zdrowie” (22,6 MB, 40 plików). Folder „KFNRD” zawiera materiały przygotowane na potrzeby udziału w Krajowym Funduszu na Rzecz Dzieci. Pliki również dotyczą programu „CCDSOFT-SOFTWARE BISQUE” obsługującego teleskopy do obserwacji astronomicznych, współrzędne obserwowanych obiektów, zdjęcia nieba, radioteleskopów, gwiazd, komet, abstrakty artykułów z czasopisma „The Astrophysical Journal” (2001, 2007 r.), dokumenty związane z zainicjowanym w 2003 r. projektem pt. „CONSTELLATION: The Origin of Stellar Masses”, którego uczestnikiem był Gorgolewski, oraz artykuły naukowe z różnych czasopism astronomicznych, skany z czasopisma „5-latek” dotyczące dzieci. W pozostałych folderach znajdują się zdjęcia, pliki danych i zdjęcia z programu „CCDSOFT-SOFTWARE BISQUE”, programy instalacyjne do obróbki danych obserwacyjnych komet w wersji na Windows i Linux oraz dystrybucja instalacyjna Linux-Ubuntu, prezentacje zdjęć w PICASA (z uroczystości, prawdopodobnie z dnia otwartego lub zwiedzania obserwatorium,

zdjęcia ze studentami), prezentacje na potrzeby zajęć ze studentami, skany artykułów dotyczących astronomii, korespondencja (e-maile), odwzorowania cyfrowe artykułów, kopia bezpieczeństwa dysku starego komputera z systemem Win98 (korespondencja, artykuły), pliki związane z programem Krajowego Funduszu na Rzecz Dzieci – głównie jest to opis zajęć w ramach tego programu, również abstrakty, streszczenia dotyczące radioastronomii, medycyny naturalnej, kopie cyfrowe ulotek po lekach, oraz postępowanie w sprawie nadania tytułu doktora *honoris causa* UMK dla Wilkinsona. W folderze „SGO” znajduje się plik dotyczący notatnika osobistego Wilhelminy Iwanowskiej. Pliki są w formacie .gif, .deskopt, .dat, .fts, .fits, .html, .sxw, .tar, .png, .ps, .par, .cor, .css, .gnu, .pro, .odc, .odt, .txt, .jpg, inne (.274, .969, .745, .823, .547, .354, .732, .452 itd.)⁶.

Głównym problemem w przebadanych płytach jest występowanie wielu wersji tego samego pliku czy nawet folderu. Najlepszym przykładem obrazującym występowanie tego problemu są pliki skanów książki do nauki języka angielskiego. Odwzorowania cyfrowe tej książki znajdują się w płycie pierwszej, trzynastej oraz czternastej, na płycie pierwszej zaś występuje w kilku folderach. W takim przypadku należałoby rozpoznać, które kopie cyfrowe plików i w jakim folderze powstały jako pierwsze. Na podstawie rozpoznania należy uznać za wersję pierwotną tę, która powstała jako pierwsza, pozostałe kopie zaś wybrakować – skasować. Trzeba dodać, że w wyniku takiego rozeznania i postępowania zawartość nośników zmniejszy się o połowę plików.

Kolejną kwestią, która sprawiła utrudnienia są formaty plików. Płyta czternasta zawiera różne formaty plików podstawowych jak również tych nieznanymi m.in. gif, .deskopt, .dat, .fts, .fits, .sxw, .tar, .png, .ps, .par, .cor, .css, .gnu, .pro, .odc, .txt, .jpg, .html i inne (.274, .969, .745, .823, .547, .354, .732, .452 itd.). Należy zaznaczyć, że większa część wymienionych plików nie otworzyła się przy pomocy obecnie występującego podstawowego oprogramowania. Spore utrudnienia sprawiły pliki bez rozszerzeń np. .274, plik. W tym przypadku należało rozpoznać typ rozszerzenia za pomocą specjalnego programu. Gorgolewski jako astronom korzystał również z typowych programów astronomicznych bądź z programów zagranicznych, które nie są powszechnie dostępne lub wyszły już z obiegu. Co zatem powinny zrobić archiwa w takich przypadkach? Nie każde archiwum stać na to, aby mieć zatrudnionego informatyka na etacie, a każdorazowe powierzanie materiałów specjalistom infor-

---

⁶ Na podstawie notatek dr hab. Wiesława Nowosada, który pomógł w otwarciu plików z płyty 14.

matycznemu, by uzyskać możliwość otworzenia plików wiąże się z dużymi kosztami, na które instytucji nie stać. Podobnie wygląda sytuacja z zakupieniem programu do otworzenia danego formatu. Najprostszym rozwiązaniem jest rozpoznanie plików i programów potrzebnych do otworzenia danego formatu, a w danych plikach spróbować odkryć, jakie informacje są zawarte. Należy też poinformować użytkownika, jaki rodzaj danych zawarty jest w plikach danego typu. Służyć może do tego tworzony przez archiwum katalog formatów plików.

Jednak gdyby użytkownik chciał otworzyć dany plik, wtedy sam musiałby zaopatrzyć się w odpowiedni program. W takim przypadku występuje kolejny problem, a mianowicie kopiowanie plików w celu ich otworzenia. Czy w takiej sytuacji archiwum ma pozwolić na skopiowanie i ułatwienie dostępu do danych materiałów w postaci elektronicznej? Wiąże się to z ryzykiem rozpowszechniania danych. Oczywiście użytkownik może podpisać deklarację o nierozpowszechnianiu, jednak nad tym problemem warto się zastanowić.

W związku z tym, że AUMK otrzymało dokumenty elektroniczne już na nośnikach, warto wspomnieć o pliku, który znalazł się w każdym folderze oraz na każdej analizowanej płycie. Chodzi o plik `.deskopt`, który jest ukrytym plikiem systemu Windows. System Windows używa go do określenia, w jaki sposób mają być wyświetlane foldery⁷. Dlatego przy zgrywaniu zawartości komputera Gorgolewskiego, `.deskopt` pojawia się w każdym folderze, na każdej płycie. W takim przypadku należy ten plik usunąć, gdyż nie wnosi on żadnej wartości historycznej.

W czternastej płycie, w podfolderze „oprogramowanie”, znajdują się programy instalacyjne do obróbki danych obserwacyjnych komet w wersji na Windows i Linux oraz dystrybucja instalacyjna Linux-Ubuntu. Warto podkreślić, że programów nie należy zaliczać do materiałów archiwalnych – dokumentacji elektronicznej (chyba że są wytworem twórcy), dlatego nie ma przeciwwskazań do ich wybrakowania.

Kolejnym wartym uwagi zagadnieniem jest to, czy dokument w wersji elektronicznej istnieje również w wersji papierowej. W spuściznie Gorgolewskiego sprawdzono ten problem na podstawie pierwszej grupy – prace twórcy spuścizny. Okazało się, że w większości przypadku występują identyczne materiały w wersji elektronicznej i papierowej, głównie gdy wersja papierowa była zeskanowana przez twórcę albo wersja elektroniczna została wydrukowana

---

⁷ *Co to jest Desktop.ini pliku?*, http://www.yac.mx/pl/pc-tech-tips/windows/What_is_Desktop_ini_File.html (dostęp: 20 VI 2015 r.).

przez archiwum. W takim przypadku należy zastanowić się, czy nie zostawić też wersji elektronicznej, która wydaje się łatwiejsza w udostępnianiu. Jest łatwiej „przeszukiwalna” i może funkcjonować w sieci wewnętrznej lub zewnętrznej. Jednak trzeba podkreślić, że w wersji cyfrowej występują pliki, których nie ma w wersji papierowej.

Wypada zauważyć, że nazwy folderów są nazwane przez twórcę przeważnie zgodnie z zawartością. Choć występują takie, które nie są zrozumiałe bądź dodano do nich materiały nieadekwatne do nazwy folderu. W przypadku plików można jednoznacznie stwierdzić, że nazwy są nadawane automatycznie przez urządzenie skanujące. Ewentualnie twórca uzupełniał o dodatkowe znaki, litery, liczby. Czy w takim przypadku archiwiści powinni ingerować w nazwy plików? Jest to pewien dylemat. Gdyby każdy plik był nazwany zgodnie z zawartością, znacznie usprawniłoby to użytkownikowi wyszukiwanie informacji. Jednak generalnie powinno się pozostawić takie nazwy plików, jakie przyjął twórca.

Opracowanie dokumentu elektronicznego w spuściznach nie powinno różnić się od tradycyjnego opracowywania spuścizn. Oczywiście występuje dużo różnic pomiędzy wersją tradycyjną a elektroniczną. Jednak opracowanie dokumentacji w wersji elektronicznej powinno opierać się na takich samych zasadach, które obowiązują przy wersji papierowej. Gdy twórca ma nadany jakiś logiczny układ i jest on zrozumiały, powinno się go zachować w takiej formie, w jakiej został przyjęty. W przypadku dokumentacji nieposiadającej układu, należy dążyć do wyodrębnienia podstawowych grup proponowanych przez wytyczne Archiwum Państwowej Akademii Nauk dotyczące opracowania spuścizn. Warto dodać, że wewnątrz tych grup można pozwolić sobie na tworzenie podgrupy np. według klasyfikacji rzeczowej lub lat.

W przypadku spuścizny Gorgolewskiego można stworzyć następujące grupy:

- prace twórcy spuścizny – w których znajdują się wyniki badań, własne prace dotyczące radioastronomii i medycyny konwencjonalnej;
- materiały działalności twórcy spuścizny – materiały dotyczące projektu Krajowego Funduszu na Rzecz Dzieci;
- materiały biograficzne – podzielić według grup rzeczowych: wszelkie skany związane z życiem osobistym; kopie cyfrowe związane ze zdrowiem: joga, ulotki, opakowania po lekach; zainteresowania: odwzorowania cyfrowe materiałów loterii; materiały dotyczące otrzymania stopni naukowych;
- korespondencja – korespondencja z Klausem Klattenhoffem z Oldenburga;

- Materiały osób obcych – wyniki badań, prezentacje i wszelkie notatki;
- zdjęcia – również można podzielić według tematów bądź według lat;
- zbiór skanów książek i ich rozdziałów dotyczących radioastronomii – przy tej grupie można się zastanowić (tak jak w przypadku wersji papierowej), czy dany księgozbiór pozostawić w archiwum czy przekazać do biblioteki cyfrowej.

Taki podział wydaje się przejrzysty i nieskomplikowany.

Problem pozostaje wciąż z nośnikiem, na który trafiają uporządkowane materiały elektroniczne. Wciąż nie wymyślono trwałego nośnika, a zwykła płyta CD nie wydaje się dobrym rozwiązaniem. Może warto pomyśleć o nowoczesnych technologiach takich jak chmura internetowa bądź serwer? W ten sposób przechowywanie można połączyć z udostępnianiem wersji elektronicznej w archiwum.

Godne uwagi są same płyty CD w spuściznie Gorgolewskiego, gdyż niektóre z nich są opisane. Można stwierdzić, że jest to swego rodzaju rękopis, który świadczy o twórcy i nadanym przez niego układzie. W przypadku, gdy instytucja zdecyduje się na przeniesienie zawartości na inny/nowszy nośnik, powstaje pytanie: co zrobić z płytami pierwotnymi, które są opisane? W takiej sytuacji nie można ich wyrzucić, a należy zachować jako świadectwo samego twórcy⁸.

Przeprowadzone badanie ukazało problemy związane z dokumentami elektronicznymi. Należy się z nimi zmierzyć już w momencie przejmowania, następnie opracowywania, przechowywania i udostępniania. Dokument elektroniczny nie jest traktowany jako dokumentacja ważna, a w świadomości społeczeństwa oceniana jest jako dodatek do wersji papierowej. Dlatego głównym celem tych badań jest stworzenie pewnych wytycznych dotyczących postępowania z dokumentacją elektroniczną bez zbytnej ingerencji w same materiały. Ważne jest to, aby nie ujednolicać zawartości wszystkich spuścizn z dokumentami elektronicznymi, gdyż najcenniejsza jest różnorodność. Wobec tego jest potrzeba przeprowadzenia w przyszłości większej ilości badań, które ukazywałyby nowe problemy.

---

⁸ Spostrzeżenie mgr Magdaleny Wiśniewskiej w czasie dyskusji na konferencji naukowej „Zachowanie cyfrowego dziedzictwa archiwalnego”, która odbyła się w dniach 24–25 VI 2015 r.

■ Archiwalia

Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

- Spuścizna prof. Stanisława Gorgolewskiego z lat 1948–2013

■ Literatura

Co to jest Desktop.ini pliku?, http://www.yac.mx/pl/pc-tech-tips/windows/What_is_Desktop_ini_File.html (dostęp: 1 VI 2015 r.).

Smak J., *Andrzej Woszczyk 1935–2011*, <http://www.urania.edu.pl/in-memori/am/andrzej-woszczyk-1935-2011.html> (dostęp 1 VI 2015 r.)

Usowicz J., *Stanisław Gorgolewski (1926–2011)*, <http://www.urania.edu.pl/in-memori/am/stanislaw-gorgolewski-1926-2011.html> (dostęp: 1 VI 2016 r.).

Wajs H., *Problemy archiwalne z dokumentami elektronicznymi na przykładzie doświadczeń Austrii, Ameryki Północnej i Europy*, [w:] *Archiwa polskie wobec wyzwań XXI wieku. Pamiętnik III Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich, Toruń 2–4 września 1997 r.*, t. 1, red. D. Nałęcz, Radom 1997.

Woźniak W., *Dokumentacja elektroniczna jako część spuścizny-podstawowe problemy*, [w:] *Archiwa, biblioteki, muzea wobec nowych wyzwań w dobie digitalizacji. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Archiwum Nauki PAN i PAU oraz Komisję Historii Nauki PAU 3 grudnia 2010 roku, Kraków*, red. T. Filip, Kraków 2011.

Summary

Electronic documents in personal papers – an example of personal papers of Stanisław Gorgolewski

The conducted study has shown problems with electronic documents already in the moment of their accession, as well as arrangement and description, storage and providing access to them in the archive. It turned out that, unfortunately, electronic documents are treated only as an addition to paper versions of materials. The study uses method of document analysis (including electronic document), as well as a survey – a questionnaire. The object of the study was a private papers of Professor Stanisław Gorgolewski.

